

LIBRIS

We know
books

Colectia Memorii • Jurnale • Corespondență

Lector: Aura Christi

Corector: Nicoleta Arsenie

Redactor tehnic: Carmen Dumitrescu

Coperta: Florin Afloarei

Editura IDEEA EUROPEANĂ

O.P. 22, C.P. 113, București, 014780

Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618

Comenzi carte prin poștă:

Tel.: 021-2125692

E-mail: office@ideeaeuropeana.ro

www.ideeaeuropeana.ro

Luiza Barcan

Răsărit • Ανατολή

În loc de argument – un eseu de
Aura Christi

București, 2022

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BARCAN, LUIZA

Răsărit = Anatoli / Luiza Barcan ; în loc de argument - un eseu de
Aura Christi. - București : Ideea Europeană, 2022

ISBN 978-606-594-921-8

I. Christi, Aura (pref.)

821.135.1

Carte cofinanțată de COPYRO – Societate de
Gestiune Colectivă a Drepturilor de Autor.

Cuprins

În aburul miracolului de Aura Christi.....	7
Răsărit • Ανατολή	
Al patrulea altar	19
Epictet și Astion.....	29
Anatolie	39
Tudor	46
Ilie	52
Doamna de română.....	58
Medi.....	67
Pendula.....	75
Zamfir	80
Pe strada Olimpiadei	87
„La Manolescu”.....	92
Zaharicala.....	96
Cruce în piatră	99
În așteptarea delfinilor.....	102
Ceara și cerurile.....	108
Răsărit / Ανατολή	110
Spre răsărit, cu Alexandru	
Preambul	117
<i>I. Întâlniri după despărțire</i>	119
Carte-rugăciune	119

LIBRIS

We know
books

Desenul tău, scrisul meu.....	123
Numele	126
Întâlnirea	128
Înrădăcinarea.....	133
Într-o Vinere Mare.....	135
La umbra florilor.....	139
De Izvorul Tămăduirii	141
Bisericile lui Alexandru.....	147
Cheia Pietrarilor	150
Sub smochini.....	155
Busola	157
<i>II. Huzururile</i>	<i>159</i>
Mai întâi a fost Dobrogea	162
Neos Marmaras, o trambulină spre veșnicie	173
Vinul roșu de Plovdiv.....	181
Sfântul Gherasim de la Iordan.....	184
În căutarea unui Istanbul creștin.....	193
Zeinep și Aifer	217
Capadocia, Țara de Dor și Piatră.....	220
Albul muntelui și roșul sângelui.....	228
Lângă Grota celor Șapte Adormiți.....	233
Un huzur al privirii.....	250
În Delta Dalyanului.....	253
Pe urmele Apostolului Neamurilor.....	258
Meteora, un loc în inima creștinului.....	268
Mănăstirile „Străinei”.....	275
Bisericile Magnesiei și darurile Golfului Pagastic.....	288
Macrinița Muntelui Pilion.....	297
Insula.....	300
Insula „albastrului profund”	317
Panagia Hozeviotissa, Maica amorgosenilor	325
Kastoria, Micul Bizanț.....	329
De Florii.....	336
Huzurul Huzururilor	342
În loc de epilog.....	355

Luiza Barcan și Alexandru Nancu

Al patrulea altar

La mijlocul postului Crăciunului din acel an, în Râpa numită Lopătoaia a satului Gropnița, un cioban tânăr căuta lemne pentru foc, dar în loc de vreacuri uscate găsea trupuri de prunci nenăscuți, aruncate acolo ca să dispară între colții sălbăticiunilor.

Femei sărace și fără nici un viitor lepădaseră ori născuseră copii morți, cu malformații, iar „știința” folosisese micile lor trupuri ca material didactic. Apoi cineva fusese pus să se descotorosească de ele, aruncându-le în râpa Lopătoaia.

În urmă cu mai bine de 2000 de ani, împăratul Irod porunca uciderea pruncilor mai mici de doi ani din cetatea Betleemului. Se temea de Împăratul pe care i-l vestiseră regii magi, crezând că Nou-Născutul i-ar fi putut uzurpa tronul.

Se întâmpla la scurt timp după ce ciobanii de la Betleem fuseseră treziți în toiul nopții de Arhanghelul Gabriel, care îi călăuzea spre ieslea cu Pruncul dumnezeiesc, ocrotit de Fecioara Maria și de dreptul Iosif, încălzit de suflarea bouului și a măgărușului. În fața pruncului se prosternau și-i aduceau în dar aur, tămâie și smirnă cei trei regi magi de la Răsărit.

Ne-a ieșit în drum în prima zi de călătorie din acel ianuarie neșteptat de însořit, pe când mergeam în căutarea bisericii săpate în stâncă de la Nămăiești. Stătea în mijlocul drumului, trist și puțin ciufulit, ca un copil al nimănui. Te-am rugat să oprești mașina ca să stau puțin de vorbă cu el. Speram că puiul de măgar să-mi înțeleagă dorința de a comunica cumva. Am întins cu dragoste mâna spre el, însă măgărușul era îmbufnat. Mi-a întors spatele și n-a vrut nicicum să-mi deslușească ceva din cauzele tristeții lui. N-am vrut să-l plictisesc și, făcându-i un semn de rămas-bun, m-am suit înapoi în mașină, dorindu-mi chiar atunci să putem lua și noi pe lângă casă un măgăruș care să îmbătrânească în băta-tura noastră, fără să-l chinuiască nimeni, niciodată, cu poveri peste puterea lui. Pe drum mi-a rămas gândul la el. În tristețea lui descifrasem un fel de tainică semeție.

– Vom merge în Hagialâc, îți spuneam bucuroasă înainte de a pleca în acea călătorie prin inima Muscelului, la granița dintre ani, iar tu mă contraziceai, descumpănindu-mă fără să vrei:

– Hagialâc înseamnă să mergi în Țara Sfântă, la Ierusalim, în locurile biblice.

Am ajuns pe negândite la biserică din stâncă de la Nămăiești. Era praznicul Sfântului Vasile cel Mare, se terminase slujba, iar maicile se bucurau pe afară de lumina pură a acelu început de ianuarie. Curtea schitulului sclipea în soare ca o piatră de preț. Am mers pe aleile mărginite vara de flori. Se mai vedeau urmele lor. Câteva își păstrasera frunzele încă verzi. Am pătruns în liniștea bisericuței, un mic altar săpat în stâncă. Căldura pe care am resimțit-o mi s-a părut inexplicabilă. De la o piatră te aștepti doar la răceală. Am rămas

în picioare, cufundați în tăcerea ocrotitoare a acelu spațiu. Chipurile sfinților iradiu blândețe și insuflu nădejde. Dar imaginea măgărușului tot nu mă părăsea.

Ne-am întors apoi în orășelul de sub poale de munte și am sărbătorit în felul nostru începutul anului, la pensiunea unde trăseserăm, stând la îndelungi taclale, la masa plină de roadele pământului. Eram ușor exaltați și poate presimțeam că acea primă zi de călătorie era doar un preludiu al întâmplărilor ce aveau să urmeze.

Cetățuia Negru Vodă

A doua zi de călătorie a fost la fel de însořită precum cea dintâi. Am pornit mai devreme, știind că vom avea mai mult drum de străbătut, de mers pe jos mai ales, de urcat pe un versant stâncos, pe a cărui creastă știam că se află un alt altar rupestru.

Ca să ajungi la Cetățuia trebuie să treci prin satul Cetățeni, o vatră veche de țigani dezrobiți și stabiliți de două sute de ani pe locul acela stâncos de la poale de munte. Unii spuneau că traversarea așezării ar fi putut deveni o adevărată aventură, plină de primejdii, mai ales că, mici sau mari, țiganii cerșesc asiduu ceva oricărui trecător prin sat. Aveam și pentru ei pregătite dulciuri și portocale.

Auziserăm multe povești despre Schitul Cetățuia, un așezământ monahal de călugări retrași, care trăiesc cu foarte puțin și mai ales din donațiile credincioșilor ce se încumetă să parcurgă cu pasul un drum pieptiș, de vreo jumătate de oră. Auziserăm că și aprovizionarea cu apă e dificilă la Cetățuia, așa că luaserăm și noi în spate, cât am putut căra, ceva merinde, fructe și apă.

Am străbătut satul Cetățeni, mergând pe malul Dâmboviței. Ne-au ieșit în cale copiii nevoiași ce ne-au

LRDIS | We know
books

mai despovărat de provizii. Nu erau câtuși de puțin agresivi, ci doar blânde, flămânde și mici călăuze, dornice să ne arate, în schimbul darurilor primite, drumul spre schit.

Apoi a început urcușul. Știam din îndepărtatele excursii la munte că, odată pornit, nu trebuie să te oprești, e nevoie doar să depășești un anumit moment critic, pentru ca apoi să-ți poți continua ascensiunea, ușor ca un fulg. Am luat-o repede la pas, singură, lăsându-te în urmă. Mi-am dat seama că era imposibil să te rătăcești. Poteca era bine bătătorită, răspântiile marcate cu icoane bătute direct în carnea copacilor, iar din loc în loc amenajate, se desfășurau douăsprezece locuri de popas, exact atâtea opriri câte făcuse Iisus, pe drumul către Golgota. N-am simțit nevoia să mă opresc pe vreuna dintre băncuțele așternute pe drum, n-am avut nici un gând să privesc înapoi sau să mă întreb cât ar mai fi de urcat. Simțeam doar o altfel de bucurie și sentimentul nezăgăzuit al libertății dăruite nouă de Tine, Cel ce ne trimiseseși pe cale.

La ultimul popas m-a întâmpinat, cu totul neașteptat, o pisicuță târcată, foarte tândră, dornică de mângâiere. Am regretat ca niciodată că n-avem nimic de mâncare să-i ofer. Apoi am ajuns pe creasta muntelui, acolo unde veghează de la înălțime o cruce mare din piatră, la câțiva zeci de metri de intrarea la Cetățuia. M-am oprit să te aștept, amintindu-mi dintr-odată că nu sunt singură pe drum. Nu te vedeam. Am așteptat, am așteptat și tot nu apăreai. Te-am sunat, ușor panicată, pe telefonul mobil. Te odihneai la ultimul popas. Pisicuța târcată te întâmpinase și pe tine. Tot mângâiere îi ofereai și tu, în loc de mâncare. Cine s-ar fi gândit că poți întâlni o pisică domestică într-o pădure?

Intrând pe poarta schitului, descopeream, de fapt, două altare, căci stânca avea săpate în carnea ei două grote. În prima, unde intrasem eu, prima dată, ardeau neconținut sute de candelă, vegheate de un călugăr în vârstă. Se bucura că-i veniseră oaspeți, primea mica noastră donație și se apuca să ne spună repede legenda cu schitul vechi, de pe vremea dacilor. Suferea și bătrânul de exaltarea la modă, ce-i mângâia pe mulți cu gândul că vechimea locuirii dintre granițele noastre ar întrece-o pe cea din așezările biblice. Era dintre cei ce se înșelau în credința lor că dacii, popor barbar, e drept că monoteist, fuseseră precursorii creștinilor. Așa că-l lăsam pe bătrânul călugăr să-și continue povestea cu pelerinii poate mai deschiși spre basme, ce ne ajunseseră din urmă, și pășeam în al doilea altar. Și acolo, căldura și energia simțite mai ales în inimile noastre n-aveau nimic de-a face cu poveștile despre daci și zeul lor, Zamolxis. Dar erau sigur rodul rugăciunii isihaste, rostite neîntrerupt, sute de ani, de cei ce dăltuiseră în stâncă acele altare și viețuiseră apoi în ele.

Coborând mai târziu, înapoi, spre satul Cetățeni, mi-ai spus ceva ce m-a lăsat fără grai. Că, urcând spre schit, în urma mea, cu greutatea mare din spate, ai simțit că te lasă de tot puterile. Chiar atunci când îți ieșea în cale pisica târcată. Tandrețea ei te îndemnase să te oprești pe banca de lemn de la ultimul popas ca să-i dăruiești măcar o mângâiere. Și atunci îți reveniseși cu totul din slăbiciunea urcușului. Eram chiar pe drumul de întoarcere, în locul unde ea ne întâmpinase, ne-am uitat după ea, am chemat-o, dar zadarnic. Dispăruse.

– Dacă n-aș fi văzut-o și eu m-aș întreba dacă ea a existat cu adevărat, ți-am mărturisit, iar tu ai zâmbit ușor.

Când am ajuns înapoi în satul de țigani dezrobiți am întâlnit un băiețel și o fetiță de școală, poate abia în prima clasă. Băiatul mi-a cerut un ban, iar fetița ceva ce nu mi-aș fi închipuit vreodată: un pix. Am căutat în geantă, disperată că s-ar fi putut să n-am nimic de scris la mine, și am găsit unul la care țineam foarte mult, dar de care uitasem. Un pix parfumat, primit în dar, la rândul meu, de la un copil crescut la orfelinat, care nu-și cunoscuse niciodată părinții. Fusese abandonat din fașă, dar avusese șansa să devină un om integru, decis să aibă grijă de cei care trăiseră, asemenea lui, durerea abandonului.

La poalele muntelui, ieșiți deja la drum, ni s-a părut fără rost să ne întoarcem în oraș. Și așa am pornit spre cel de-al treilea altar.

Corbii de piatră

Am mai mers vreo patruzeci de kilometri pe un drum nu tocmai lin, bucuroși, totuși, că lumina zilei încă nu ne părăsea.

Intram pentru prima dată în satul așezat pe o margine de râu, uluiți de frumusețea sălbatică a locurilor și de sărăcia lor, de modestia caselor desfășurate privirilor noastre, în goana mașinii. Chiar de la o distanță destul de mare zăream, ca pe o promisiune, stâncă uriașă unde se afla săpat schitul pictat, unul dintre cele mai vechi din Țara Românească. Opream la poalele stâncii albe, în care vânturile săpaseră ciudate modele unduite și mici adăposturi pentru păsări și minuscule viețuitoare. Era din nou de urcat, însă puțin și pe o scară amenajată, pentru a ajunge mai lesne la biserică. Ne întâmpina clopotnița din lemn de pe acea pășune, probabil plină de flori de câmp, vara. Se lăsase dintr-odată o liniște

cosmică. Urcam scara, ajungeam în fața bisericii, ne aplecam ușor pentru a putea intra în prima încăpere, unde era bătrâna pusă să păzească neobișnuitul lăcaș.

Urmele de pictură de pe zidurile umede ale vechii ctitorii de boieri ne spuneau că pe acolo se petrecuseră multe fapte de-ale credinței. Intrați în altar și îți rosteai cu emoție uimirea că el era construit atât de măiestrit în stâncă și despărțit în două încăperi.

Priveam fascinați pereții cu picturi aproape șterse de timp și de umezeală și ne umpleam de o bucurie diafană. Am ieșit la lumina zilei ce părea, în ciuda toiiului de iarnă, că nu se va stinge prea repede. Înconjuram stâncă și vedeam o potecă abruptă, plină de noroi cleios. Nu prea ne îmbia să vedem ce-i la capătul ei. Dar bătrâna care păzea biserica ne îndemna s-o urcăm, ca să putem privi satul din punctul lui cel mai înalt.

– Caprele se urcă vara sus, de pe poteca asta, direct pe stâncă, ne zicea.

Și așa am pornit pieptiș pe drumul cel mai greu al călătoriei noastre.

Ieslea

Drumul nu-i lung, dar atât de abrupt, încât abia târâș, în patru labe, agățându-ne cu mâinile de tot felul de buruieni bine înfipite în sol, îl putem parcurge. Nici măcar noroiul în care aproape ne scufundăm la un moment dat, nici alunecările provocate de mâzga umedă nu ne fac să ne dăm bătuți. Urcăm pur și simplu, străini de orice îngrijorare, și ajungem în sfârșit pe vârful stâncii. O cruce mare, din piatră, tronează pe ea. Îmi vine s-o îmbrățișez, așa cum îmbrățișez copacii primăvara, când le poți simți căldura trunchiurilor și asculta murmurul subtil al sevei ce irigă venele lemnului. Privesc în jos și

îți spun că nu ne mai putem întoarce pe aceeași potecă decât dându-ne drumul pe ea la vale, ca la săniuș.

– Și totuși, cum crezi că o să ajungem înapoi la drumul pe care am venit ? mă întrebi.

– Așa, pur și simplu, mergem pe stâncă și vedem ce ni se deschide în cale. Poate găsim o potecă fără noroi.

Ne reluăm fără grabă drumul, explorăm cu ochii larg deschiși fiecare loc. Pare că și lumina se schimbă. Pe negândite, privind în jos, în dreapta noastră, văd ceva ce mă face incapabilă să mai fac vreun pas.

Pe versantul celălalt al stâncii ni se arată o gospodărie frumoasă în modestia ei absolută. Curtea mare are pe latura de miazăzi căsuța bătrânească, cu prispă de lemn. Pereții ei sunt spoțiți cu sineală. Din piatra stâncii o cascadă naturală se scurge în micul jgheab al curții. Marginile cascadei sunt brodate cu țurțuri, semn că fusese mult mai frig în zilele de dinaintea venirii noastre acolo.

În gospodăria de jos fiecare lucru stă așezat la locul lui, într-o ordine deplină. Oile netunse se odihnesc în mijlocul ogrăzii și ne privesc blânde și curioase. Îmi îndrept privirea spre burta stâncii ușor concave ce domină semeață întreaga curte. Abia apuci să-mi spui ceva despre norocul de a avea în propria bătătură o asemenea minune, când mi se arată. E mititică și curată. Se profilează așa de clar în piatră. Are fân curat, așternut de curând. Pare caldă, ocrotitoare, indiferentă la apa ce se scurge de jur-împrejur. E goală. Pruncul a plecat de curând de acolo, din ea, spre Egipt, însoțit de Maica Lui și de Iosif, logodnicul ei, după ce îngerul îi înștiințase că Irod vrea să-l ucidă pe Nou-Născut. Îmi faci semn să privesc vârful de deasupra ieslei. Se vede pe el o stea desenată în piatră. Îmi dau seama că ni s-a arătat în același timp, la amândoi, o icoană a Nașterii, pictată de

Tine în stânca de la Corbii de Piatră. Lacrimile pornite din inimă, ca o rugăciune ale cărei cuvinte nu-și mai au rostul, îmi încetosează privirea. Acum e timpul uciderii pruncilor mai mici de doi ani, din Betleem. Pe ei nu-i mai poate ocroti răsuflarea nici unui măgăruș. Pentru ei nu există nici o iesle cu fân curat, ascunsă de urgie în pântecul unei stânci.

Coborâm și ajungem în dreptul porții casei, îndrăznim, o deschidem și intrăm în curte. Ne întâmpină fără grai un câine legat lângă casă. E un câine care nu latră. Câteva găini se zbenguie prin curte. Semne de locuire. Din dreptul stivei de lemne se simte un aer parfumat, de sus, din văzduh. Miroase a mir. Din casă iese bătrâna cu chipul însemnat de ani, însă dreaptă, curată, cu ochii limpezi și inima asemenea privirii ei de cristal pur. Seamănă cu străbunica, cu bunica, cu mama. O îmbrățișez și ea îmi primește îmbrățișarea. O rugăm să ne ierte că am intrat nepoftiți în raiul ei. O întreb cum o cheamă.

– Maria, îmi răspunde.

Ne poștește să-i vizităm gospodăria. Așa ne dăm seama că mica ei căsuță vopsită cu sineală, din curtea cosmică pe care o descoperiserăm de sus, urcând în patru labe o potecă imposibilă, se află la nici douăzeci de metri de stânca schitului rupestru. Douăzeci de metri care puteau fi parcurși pe jos cât ai clipi, fără nici un efort, dar pe care nu i-am fi parcurs niciodată, crezând că nu mai e nimic de văzut pe celălalt versant al peretelui stâncos. Ne învârtim uluiți prin curte. Ieslea se vede acum și mai clar, veșnic pregătită parcă pentru același miracol, reluat în fiecare an, de două milenii încoace. Ieslea care-și așteaptă Pruncul, ieslea pe care El tocmai a părăsit-o, de frica lui Irod. Ieslea deasupra căreia a vegheat măgărușul, încălzindu-L cu răsuflarea lui.

LBDIS | We know
 Oile ne urmăresc cu privirea.

Cascada își susură cântecul ei continuu. Tanti Maria ne spune că în această curte au locuit neîntrerupt străbunii ei veniți de la Rășinari, bunicii, părinții ei și acum ea și că nimic nu s-a schimbat aici de mai bine de o sută de ani.

Seara, la motelul din orașelul de la poală de munte, stăm iarăși îndelung de vorbă despre întâmplările minunate ale zilei ce s-a scurs. O zi cum alta n-am mai trăit. Lacrimile nu mi se opresc nici acum. Iar tu, ca întotdeauna scormonitor prin cuferele cerului, încerci să înțelegi și cu mintea ce s-a întâmplat cu noi.

– Pentru că suntem învățați să privim icoanele ni s-a imprimat în minte un chip al fiecărui episod din istoria mântuirii. Icoanele sunt o fereastră spre lumea veșnică, sunt simboluri ale ei, adică imagini ale Împărăției veșnice. Nouă ni s-a arătat astăzi, în lumea fenomenală, o imagine parcă „reprodusă” după icoana Nașterii Domnului, zugrăvită, la fel ca toate icoanele, mai întâi în Cer.

– Acum chiar am fost, cu adevărat, în hagialâc.

Epictet și Astion

S-a gândit câteva zile ce să facă, înainte să se apuce de lucru, cum să-i dăruiască ideii o formă vizibilă. Era într-o tabără neobișnuită, chiar la intrarea în Delta Dunării, la Murighiol. Tabără de sculptură în stuf. Fusesse ideea unui coleg născut acolo, pe malul fluviului. Și cum pe el îl fascina revenirea la vechile tradiții și la învățătura iluminatilor meșteri de demult, ideea i se păruse greu de împlinit și cu atât mai provocatoare. O preluase din zbor și se ostenise să o pună în aplicare.

Ivan, sculptorul în a cărui minte încolțise gândul de a lucra împreună cu meșterii stufari, ar fi trebuit să fie în tabără lângă alți patru colegi și prieteni, dar murise înainte de a-și vedea visul împlinit. Așa că, în loc să fie și el la prezent la acea întâlnire a sculptorilor în pustietatea de la intrarea în Deltă, își lăsase doar amintirea printre ei și le insuflase dorința de a-i dedica lui tabăra.

Una dintre ciudatele sculpturi, mai degrabă întinse pe sol decât înălțate, conturase forma unei cruci din golurile lăsate înadins între cele patru părți pline, ingenios alcătuite din stuf bătut și modelat cu năboaica, unealta de care nici un meșter sufăr nu s-ar fi putut lipsi. O cruce imaterială, din aer, meșteșugită cu gândul la Ivan, de Andi, de cel mai bun prieten al lui.